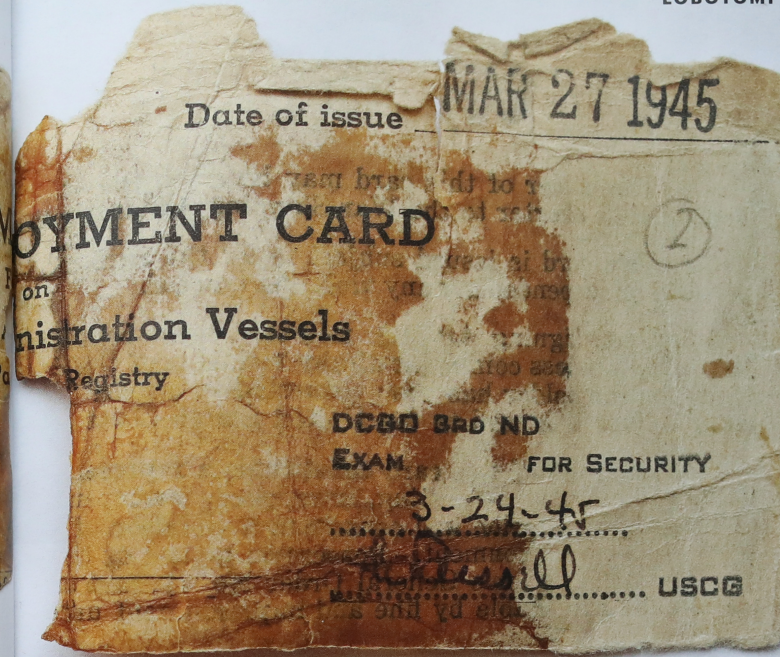

Peders ID-kort som sjømann i USA under krigen. Der gikk han også under etternavnet Torkildsen etter faren.

Foto: Charlotte Nagell

LOBOTOMERT mot sin vilje

Peder Berner Pedersen - hvalfanger og krigsseiler - var en av **minst 2500 personer som ble lobotomert i Norge.** Til tross for ekstremt høy dødelighet og manglende resultater.

AV CHARLOTTE NAGELL
Journalist

Mandag 16. april 1951 blir Peder (53) trillet inn på operasjonsstua ved Gaustad sinssykehus i Oslo. Legene har bestemt at han skal gjennomgå lobotomi, en operasjon som vil kutte over nervebaner i den fremre delen av hjernen hans. Men ingen har spurt Peder på forhånd. Trolig for å unngå at han skal sette seg til motverge og skape uro på avdelingen.

Det har gått ti år siden sykehuset foretok landets første lobotomi. Inngrepet ble utført på en 35 år gammel mann som døde to uker senere. Ni av de 28 første lobotomerte har lidd samme skjebne: De døde som følge av inngrepet.

Likevel ligger Peder på operasjonsbenken. 1,71 meter lang med et noe fremmedartet utseende, mørke øyne og mørkt hår, ifølge journalen. Peder har

grønlandsk blod i årene og vokste opp på en liten øy i havgapet utenfor Hauge-sund. Han var hvalfanger og på vei hjem fra «Sydhavet» med 605 hval i lasten, da kapteinen måtte legge til kai i USA som følge av den tyske okkupasjonen. Peder monstret på amerikanske skip og seilte i konvoifart til Murmansk. Kanskje var det krigens grusomheter som utløste vrangforestillingene som har lukket ham inne på Gaustad i ni måneder med diagnosen schizofreni.

Det mørke håret har begynt å gråne, og nå barberes det bort fra den fremre delen av skallen. Så settes lokalbedøvelse, før kirurgen starter det elektriske boret. Han lager et hull i høyre tinning, for så å stikke et stump instrument omkring fem centimeter inn i hjernen på Peder og bevege det opp og ned i 30-40 grader. Deretter gjentar han samme prosedyre på motsatt side. Men Peder er urolig, kas-

Under stingene i pannen er hjernen hans påført irreversible skader

ter på hodet, og kirurgen skriver i operasjonsbeskrivelsen at snittet både blir noe skjevt og ikke langt nok baktil.

Samme kveld måles Peders temperatur, blodtrykk og puls til normalverdier, men under stingene i pannen er hjernen hans påført irreversible skader.

Norge på verdens-toppen

Det var den portugisiske nevrologen Egas Moniz som introduserte lobotomien, også kalt leukotomi. I 1935 deltok han på

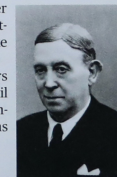
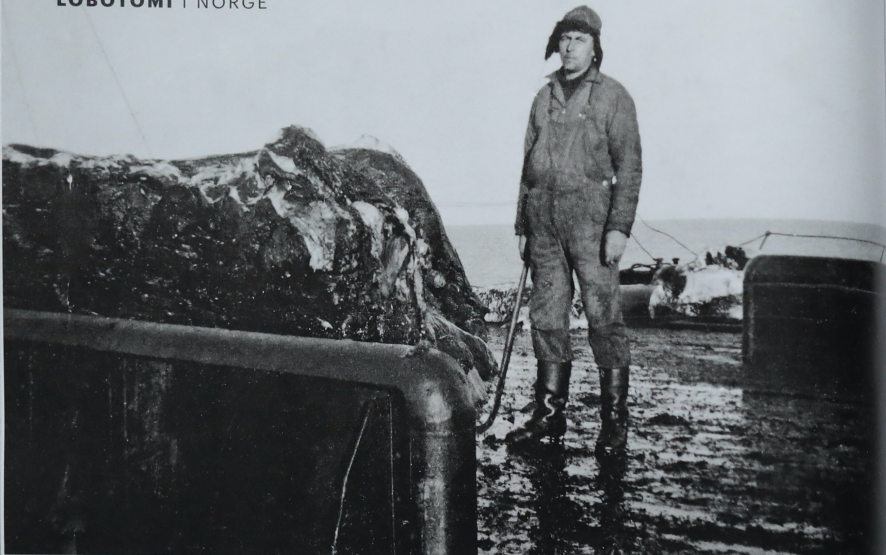

Foto: Wikimedia Commons

Egas Moniz, portugiseren som introduserte lobotomien i 1935. I 1949 fikk han Nobelprisen i medisin.

Peder Berner Pedersen jobbet som skjærer på hvalkokieret Suderoy fra Haguesund da Norge ble okkupert, og skipet måtte legge til i USA. Han seilte konvoi under krigen, ble psykisk syk og kom først hjem fra USA i 1950. Foto: Privat

en kongress i London. Der overvar han et foredrag om to sjimpanser som hadde fått operert bort pannelappene, og gått fra å være utagerende og irritable til å bli rolige og medgjørige.

Bare tre måneder senere utførte han den første lobotomien på et menneske, på bakgrunn av en teori om at psykisk sykdom kunne knyttes til unormale forbindelser i hjernens pannelapper. I løpet av 20 måneder utførte han 20 operasjoner. Resultatene ble raskt publisert og var oppsiktsvekkende gode: Syv var helbredet, syv bedret og seks uforandret.

I USA oppfattet nevrolog Walter Freeman Moniz' arbeid som epokegjørende. Han fikk med seg nevrokirurg John Watts til å utvikle metoden «standard lobotomi», som oppnådde stor utbredelse og var metoden kirurgene ved Gaustad brukte til og med 1951.

Ifølge NOU 1992:25 «Utredning om lobotomi» ble det utført minst 2500 lobotomier i Norge fra 1941 til 1974. Antallet plasserer Norge på verdenstoppen. Gaustad, med overlege Ørnulv Ødegård som direktør, var sykehuset som utførte flest lobotomier i Norge. Her ble rundt 475

Psykolog Joar Tranøy opplevde liten velvillighet fra helsepersonell som hadde deltatt ved operasjonene, under forskningsarbeidet som avslørte omfanget av lobotomi på starten av 1990-tallet. Foto: Charlotte Nagell

pasienter operert, ca. 80 prosent hadde som Peder diagnosen schizofreni.

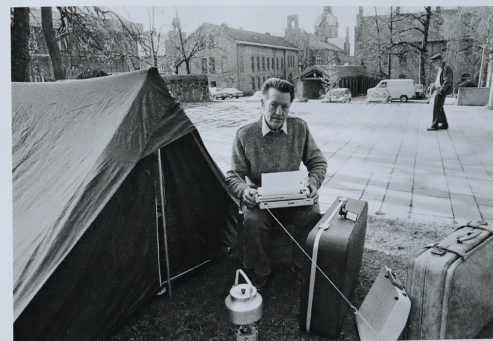
- Gikk en god faen

Uten Joar Tranøy kunne imidlertid lobotomi-omfanget i Norge forblitt en godt bevart

arkivhemmelighet. Høsten 1989 hadde han psykologpraktikant-periode på Gaustad, og det første veilederen sa til ham var: «Ikke snakk med Arnold Juklerød.» Hun siktet til mannen som var utskrevet fra sykehuset, men nektet å forlate området

Familien Pedersen i 1930, før krigen og sykdommen rammet dem. Fra venstre: Peder, Astrid, Mossi og Anna. Foto: Privat

Tidligere pasient Arnold Juklerød nektet å forlate Gaustad før legene fjernet diagnosen de hadde satt. Han gjorde Joar Tranøy oppmerksom på lobotomi-praksisen som hadde foregått ved sykehuset. Foto: Rolf Øhman/Åftenposten

for han fikk fjernet diagnosen «uheldbereg og alvorlig sinnslidende».

- Det gjorde jeg selvfølgelig med en gang, og det var Arnold som fortalte meg om lobotomiofrene på Gaustad. Jeg ble nysgjerrig, søkte universitetet om å ta en doktoravhandling på lobotomi og fikk aksept for det. Jeg ble mildt sagt overrasket da jeg oppdaget at sykehuset hadde jukset med omfanget av lobotomi, som direktør Nils Retterstøl noen år tidligere hadde omtalt som en parentes blant de psykiatriske behandlingsmetodene. Da gikk det en god faen i meg, sier Tranøy i dag.

Han fant tall i sykehusets årsberetninger som sto i sterk kontrast til dataene Gaustad selv opererte med, og leste gjennom journalene til 174 lobotomerte pasienter. I 1990 utga han rapporten «Forfalskningen av lobotomiens historie

ved Gaustad sykehus» ved Institutt for kriminologi og strafferett.

Målet var ikke å svarte psykiatrien, men å utfordre den, slik at utøverne ikke lenger kunne unngå å ta opp moralske motforestillinger ved sin virksomhet, hevdet Tranøy. Men rapporten ble sterkt kritisert fra psykiatrisk hold og skapte en opphetet avisdebatt. Ordskiiftet førte til at Sosialdepartementet satte ned et utvalg for å kartlegge omfanget av bruken av lobotomi i Norge, med spesielt fokus på praksisen ved Gaustad sykehus.

- Jeg fikk massiv kritikk fra enkelte psykiatere. De mente jeg var ufaglig og uetisk, og det er jo paradoksal i denne sammenheng, sier Tranøy.

Tvangssendt til Norge

Peder Berner Pedersen var min oldefar. Han hadde to små hjerter tatoveret på

Hva er lobotomi?

- Lansert av den portugisiske nevrologen Egas Moniz i 1935.
- Samlebetegnelse for ulike operasjoner som alle har til hensikt å ødelegge nervecelleforbindelser i hjernens pannelapper.
- Freeman og Watts «standard lobotomi» var mye brukt i Norge: Et hull ble boret i hver tinning, seks centimeter ovenfor kinnbeinet og tre centimeter bak øyehulens siderand. Et stumt skjæreinstrument ble så ført horisontalt, fire-fem centimeter inn i pannelappene og beveget i 30-40 grader opp og ned for å skjære over nervebaner.

- Indikasjoner kunne være schizofreni, alvorlig depresjon, invaliderende tvangsnervoser og angst-tilstander.

- I 1949 fikk Moniz Nobelprisen i medisin for «hans oppdagelse av den prefrontale leukotomien som terapeutisk værde ved vissa psykoser».

- Ca. 40.000 mennesker ble lobotomert i USA, ca. 15.000 i Storbritannia, ca. 4.000 i Danmark og 2500 i Norge. Sovjetunionen forbad lobotomi i 1950.

Kilde: NOU 1992:25 «Utredning om lobotomi»

Lobotomi i Norge

- Utført fra 1941 til 1974 på ca. 2500 personer. Like mange kvinner som menn. Fire barn under 16 år.

- Sammen med Danmark er Norge på verdenstoppen i forhold til folketall.

- Gaustad sykehus var det første sykehuset i Norden som tok i bruk psykiskirurgi, og var sykehuset som utførte flest inngrep i Norge, ca. 475.

- Overlege Ørnulv Ødegård var direktør ved Gaustad fra 1938 til 1972. Hans holdning kan være en forklaring på at bruken av lobotomi fikk et slikt omfang i Norge.

- Dødeligheten var størst i den første perioden 1941-1947. Da døde 32 prosent av pasientene. Dødeligheten totalt sett er ikke kjent fordi operasjonslistene er ufullstendige.

- Joar Tranøys forskningsarbeid førte til en offentlig utredning om lobotomi i 1992.

- Stortinget vedtok i 1996 å gi en erstatning på 100.000 kroner til lobotomerte som fortsatt var i live. 450 søknader ble innvilget.

Kilde: NOU 1992:25 «Utredning om lobotomi»

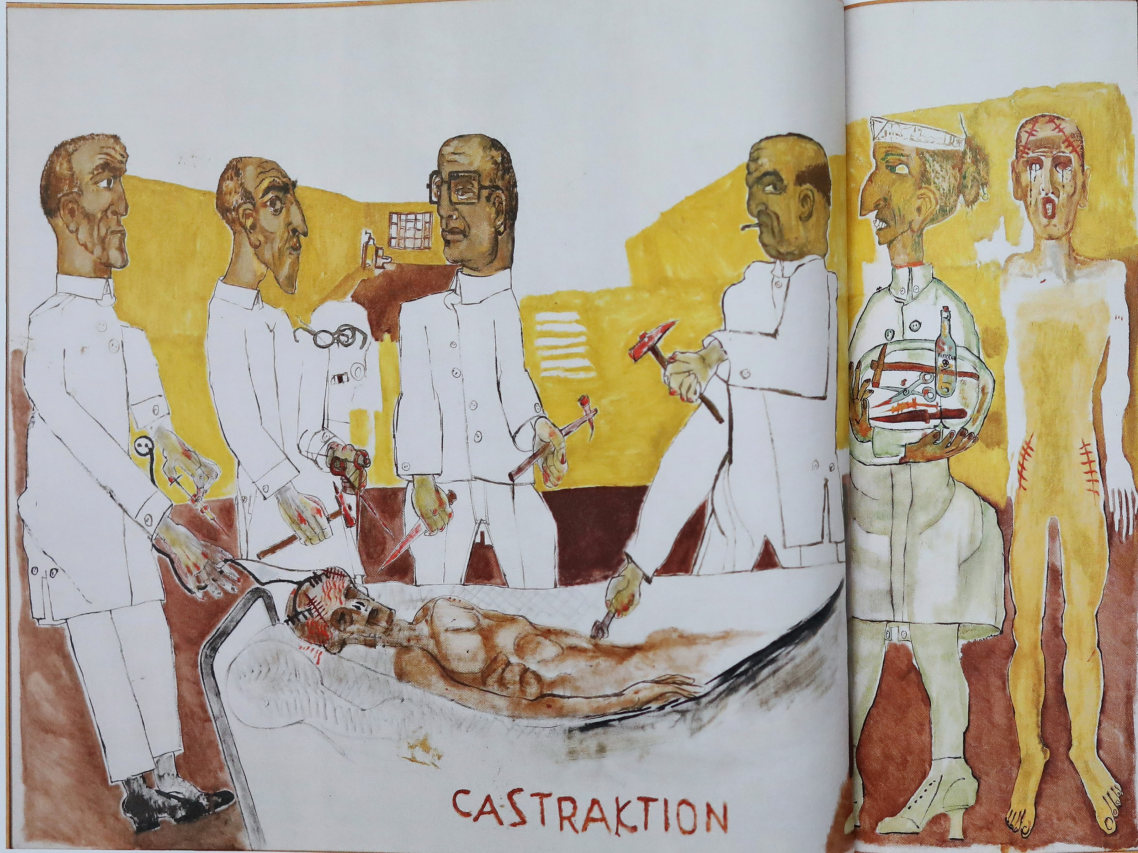
Pannelappene

- Samtidig som pannelappen hjelper deg med å få gjennomført planer, legger den også bånd på deg.

- Uten en velfungerende pannelapp mister du selvbeherskelsen og kan komme til å gjøre ting du angres på. Eller burde angres på. Med en skadet pannelapp forsinker du nemlig også mye av selvsinnisikten.

- En skade foran i hjernen kan gjøre deg følelseskald fordi du ikke lenger er så god til å forstå hvordan andre har det, men også fordi du generert blir illegyldig og apatisk.

Kilde: Kaja Nordengen: «Hjernen er stjernen»

«Castraktion», maleri av Bendik Riis fra 1950-tallet, viser en pasient med arr etter både lobotomi og kastrering. Kunstneren var innlagt på Gaustad samtidig med Peder, også han med diagnosen schizofreni, men Riis unngikk lobotomi.

venstre underarm. Ett for hver av døtrene: farmoren min Astrid – mørk og introvert som faren – og lillesøsteren Mossi – pratsom og sosial som moren. Da frigjøringen kom i 1945, var de 22 og 15 år. Sammen med moren Anna ventet de hver dag på at faren og ektemannen skulle komme hjem. Men først etter over fire år fikk de melding om at Peder var innlagt ved psykiatrisk avdeling på Ellis Island i New York med vrangforestillinger. For hun døde, fortalte min farmor at mannen som ble tvangsendt hjem i februar 1950, ikke var den samme faren som hadde reist ut på hvalfangst i 1939.

– Han hadde sett den ene båten etter den andre bli torpedert for de forsvant i havet. Det hadde gått til hjernen på ham. Da vi bodde ute på Rovær, hadde vi altfor mange katter, og når det kom kattunger, var det mamma som måtte drukne dem, for han klarte det ikke. Sann var pappa. Myk. Anna jobbet som nattevakt på sykehuset. Peder holdt henne våken når hun trengte hvile. Han insisterte på at det var ham de hørte synge når radioen spilte

Foto: Nasjonalmuseet/© Bendik Riis/BONO 2022

amerikanske hits, og Mossi husket at faren kunne bli irritert og trekke for gardinene.

– Hun som eide huset, ble vel redd han skulle gjøre noe dumt. Så hun ringte politiet. De tok ham med til fengselet. Da jeg kom på besøk, satt han ved et lite bord og rullet røyk. «Mossi», sa han, «jeg sitter i fengsel, men vet ikke hva galt jeg har gjort. Tror du at du kan finne en advokat til meg?» Stakkars, pappa! Jeg sa jeg skulle prøve, men han ble sendt til Gaustad. På vegne av Mossi søkte jeg i 2020

Forsker Per Haave ved Universitet i Oslo, avdeling for samfunnsmedisin og global helse. Foto: Charlotte Nagell

lå landlig til og la til rette for gårdsdrift og annen type arbeidsterapi. Men resultatene uteble, og det hopet seg opp med pasienter som stadig ble dårligere.

Optimisme ble til pessimisme, og historiker Per Haave forteller at det vokste frem en forestilling om at psykisk sykdom hadde biologiske årsaker. Jakten på en kur ble utover 1900-tallet jakten på somatiske terapier. Det begynte med langbad, fortsatte med ulike former sjokkbehandling og lobotomi.

På midten av 1950-tallet kom så den farmakologiske revolusjonen med psykofarmaka som påvirker hjernens finere deler direkte, forklarer Haave.

Ørnulv Ødegård var overlege og direktør ved Gaustad sykehus fra 1938 til 1972. Hans holdning kan være en forklaring på at bruken av lobotomi fikk et stort omfang i Norge, ifølge den offentlige utredningen.

Høsten 1945 skriver overlege Ødegård at indikasjonene for lobotomi må være

strenge. Sjokkbehandling skal være forsøkt først. Sykdommen må videre ha vært så lenge at det er liten sjans til spontan remisjon, være preget av angst og bekymring, og den skal være så plagsom for den syke at det blir forsvarlig å prøve.

Haave sier det er vanskelig å se en åpen, faglig debatt om lobotomi i samtiden, men det fantes enkelte motstemmer. Overlege Rolv Gjessing ved Dikemark var kritisk, og det ble ikke lobotomert noen pasienter ved sykehuset i Asker så lenge han var direktør der.

– Jeg snakket med en pensjonert psykiater fra Gaustad om lobotomi. Han sa: «Hva faen skulle vi gjøre?» Med det mente han at de ikke hadde noen alternativ behandling å tilby når pasientene var utagerende og til fare for seg selv og andre. I ettertid er det da også mye som tyder på at lobotomi oftere ble brukt som et adferdsregulerende inngrep enn som behandling. Boret kunne nok sitte løst hvis en pasient var brysom for omgivelsene, sier Haave.

Ville bare hjem

Peder kommer til Gaustad 19. juli 1950, og ifølge journalen finner han innleggesen urimelig. Han henvender seg kun til legene for å spørre om de ikke snart vil la ham reise hjem.

I starten gjør han voldsom motstand når han blir hentet til sjokkbehandling, men i desember har han gjennomgått 47 behandlinger og skriver til kona at han nå er ferdigbehandlet og vil reise hjem. På legens spørsmål om fremtidsplaner nevner han at han kan reise til Rovær, hvor både søsteren og broren har eget hus, og han kan drive med fiske.

«Han snakker fremdeles i sin mutte, avvisende tone, er lite spontan», kommenterer Ødegård i journalen.

Men Peder får ikke reise fra Gaustad. Han blir tiltagende sint «og bruker munn fordi han blir stengt inne som en annen forbryter». 19. mars 1951 smeller han i dørene fordi han ikke får tobakk og er vanskelig å omgås på avdelingen. Dagen etter sender en assistente brev til Anna hvor han foreslår at Peder underkastes en hjerneoperasjon.

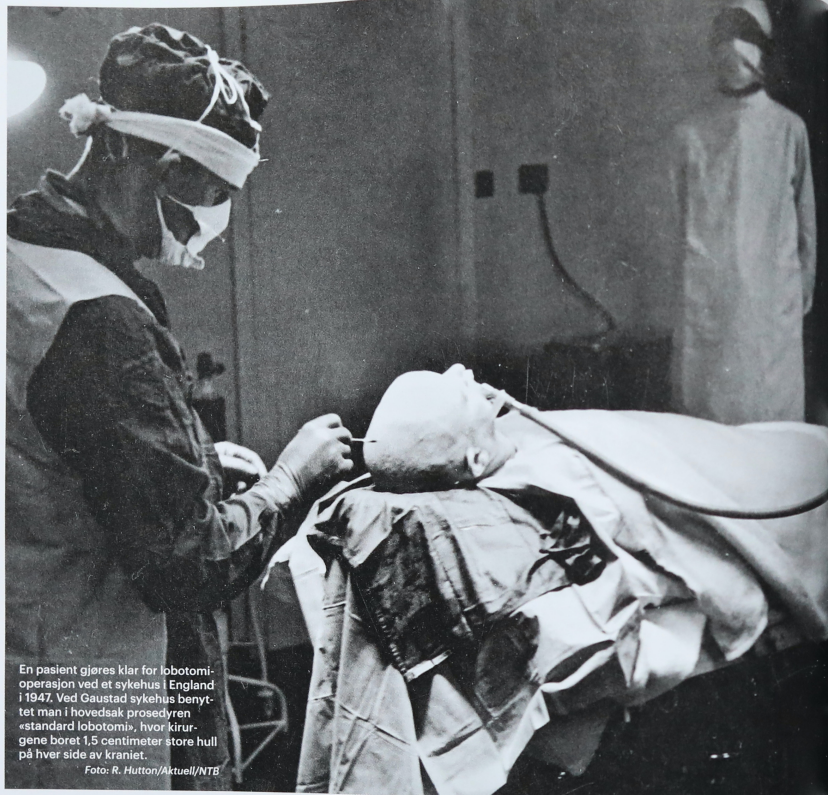
Legen forklarer at operasjonen medfører at pasienten blir mer likegyldig overfor sine vrangforestillinger og dermed faller til ro. Han skriver at den ikke

Overlege Ørnulv Ødegård var direktør ved Gaustad sykehus. Årene sykehuset utførte lobotomi-ingrepp. Foto: Oslo Museum

«Boret kunne nok sitte løst hvis en pasient var brysom for omgivelsene»

Per Haave, historiker

En pasient gjøres klar for lobotomioperasjon ved et sykehus i England i 1947. Ved Gaustad sykehus benyttet man i hovedsak prosedyren «standard lobotomi», hvor kirurgene boret 1,5 centimeter store hull på hver side av kraniet.

Foto: R. Hutton/Aktuell/NTB

er helbredende, men gjør at pasienten blir mindre plaget, roligere og lettere å omgås, for han tilføyer det operasjonen er forbundet med en viss risiko, men utsiktene til å skaffe hennes mann en akseptabel fremtid synes jo ellers å være små. Anna svarer raskt: Hun kan ikke tillate en hjerneoperasjon med god samvittighet, og håper sykehuset kan fortsette med sjokkbehandlinger, for da hun var og besøkte Peder i januar, var han så mye klarere. «Han hadde gledet seg så til å komme hjem», skriver hun, «så har han gått og erget seg og har blitt bitter og sint.» Hun foreslår at Peder kan komme hjem i mai, så kan hun ta seg ferie fra

jobb et par måneder, og de kan forsøke å skaffe ham arbeid. «Jeg ber til Gud at han må ordne det slik at vi slipper å røre noget ved hans hjerne», avslutter hun. Nå overtar Ødegård korrespondansen. Han skriver at det er nytteløst å fortsette med sjokkbehandlinger siden bedringen kun er forbigående, og at sykdommen vil sette seg mer fast for hver uke som går. «Vi skal også huske på at han lider ganske sterkt under sin tilstand, og at det derfor neppe er særlig humannt overfor ham, å utsette saken. Vi ber Dem tenke over dette, men vil selvsagt ikke øve noe press på Dem, og overlater avgjørelsen til Dem.» Overlegen gir i prinsippet ikke Anna

noe valg. Hun går med på forslaget og skriver: «Så vil jeg med Guds hjelp håpe at alt må gå godt å bli til det beste for både han og oss.»

Kom fra Amerika

Helge Waal, professor i psykiatri, var med i arbeidsgruppen som ble satt til å kartlegge lobotomipraksisen ved Gaustad sykehus i arbeidet med den offentlige utredningen. Han forteller at journalsystemet de møtte var mangelfullt. Ved et slikt inngrep ville man i dag hatt en klar årsak og begrunnelse, men det fant de i liten grad.

Lobotomi stammer som så mye annet i verden fra Amerika. Når det kom

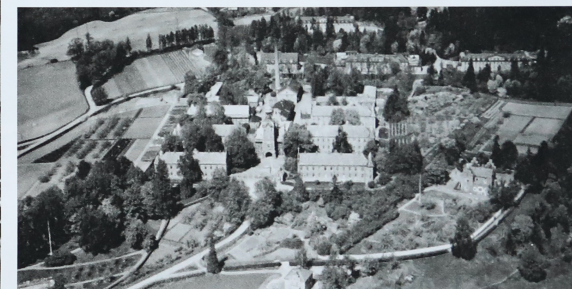
Aftenposten HISTORIE

Instrument nytta ved lobotomering

Etter at kirurgen hadde boret et hull i hver tinning, ble et stumt skjæreinstrument, levkotom, ført horisontalt inn i pannelappene og beveget opp og ned for å overskjære nervebaner i pannelappene.

Foto: Anette Karlsen/Aftenposten

Gaustad sykehus var beregnet på 300 pasienter, men hadde 640 innlagte i 1950. Asylet lå den gang landlig til og var preget av ufaglært arbeidskraft og strengt hierarki. Foto: Widerøes Flyveselskap/Oslo byarkiv

rapporter derfra om at det hadde god effekt, så mente de vel at det var verdt et forsøk, sier Waal:

Samtidig er det noe med å gripe til det man har om man er desperat nok, og Ødegård oppfattet jeg som positiv til alt som var nytt, også psykoterapi og psykoanalyse. Jeg tror han og psykiatrien var preget av en fortvilelse over store mengder pasienter som ble værende ulykkelige og psykotiske, men når jeg leste journalene, så fikk jeg en fornemmelse av at det gled ut, og at det slettet ikke var alle pasientene som var så urolige. En fikk inntrykk av at lobotomi ble litt for lettvinnet etter hvert, og det som var det forunderlige, var at de fortsatte til

tross for den høye dødeligheten, sier Waal.

Kjente til komplikasjoner

Ifølge den offentlige utredningen fra 1992 var mortaliteten ved Gaustad 32 prosent de første seks årene. Fra 1948 til 1955 døde deretter 20 av 244 pasienter. En kirurg hadde påfallende høy dødelighet: 22 av de 127 pasientene han opererte, døde.

En tidligere medisinstudent forteller i Tidsskriftet Michael at han overvar en lobotomi utført av denne kirurgen i pøysen av et fullsatt auditorium. Studenten la merke til hvor tilfeldig kirurgen førte kniven inn i hjernen på pasienten,

og bemerker at han umulig kunne vite hvilke strukturer han odela.

Utover den høye dødeligheten medførte inngrepet dessuten risiko for alvorlige komplikasjoner som epilepsi. Allerede i 1945 beskrev Ødegård i legenes tidsskrift post-lobotomi-syndromet slik: Reduksjon av evenntil samvittighetsfølelse, interesseavstumpning, tap av evenntil å drømme, sette seg fjerne mål, fanta-

«En fikk inntrykk av at lobotomi ble litt for lettvinnet etter hvert»

Helge Waal, professor i psykiatri

Peder sammen med datteren Astrid og barnebarnet Bitten i 1952. Arrene etter lobotomien kan spores i Peders tinninger. – Han var så opptatt av meg, for jeg lignet så på moren min, og han ble alltid så glad når vi kom på besøk, minnes Bitten.

Foto: Privat

sere og planlegge. Listen ble etter hvert lengre: latskap, kritikkloshet, følelsesmessig avflating, sinneutbrudd og irritabilitet.

Operert uten samtykke

De første dagene etter operasjonen er det ikke notert noe i journalen til Peder. Først 25. mai skriver assistentlegen at Peder har hatt en nesten usedvanlig gunstig utvikling etter operasjonen, men at han den siste uken er blitt iltagende irritert fordi han holdes tilbake på sykehuset.

Da man endelig meddeler Peder at han skal få reise hjem, uttrykker han at det er på tide, for han har vært innlagt et helt år. Legen skyter inn at det bare er seks uker siden operasjonen. Peder svarer at ingrepet kunne man forlenget ha gjort, hvis man absolutt ville skjære ham i hodet. Han har ikke bedt om det, sier han, og spør: «Hva er det i det hele tatt for en tone her på sykehuset, å ta en voksen

mann og kjøre ham på operasjonsbordet uten å spørre vedkommende selv?»

Noen dager senere skriver Ødegård: «Siden hjemreisefdagen ble bestemt har han snarest vært tydelig verre og går på avdelingen orkesløs. Sier han nå vil gjøre som han vil for nå skal han reise. Han er aldri blid. Brummer og skjenner, men det synes ikke å stikke så dypt. Radioen snakker til ham og svarer på spørsmål.»

Til tross for at journalen indikerer det motsatte, blir Peder skrevet ut fra sykehuset 1. juni 1951 som «bedret sinnssyke». Fem år senere skriver en lege ved Dale sjukehus i Sandnes at resultatet av lobotomien ikke er særlig godt.

Endte på institusjon

Peder reiste hjem fra Gaustad til Anna, dotrene og barnebarna i Haugesund, men etter noen måneder ble det igjen for strevsomt å ha ham i hus. Resten av livet bar han med seg dype arr i tinningene og

bodde enten i privat forpleining eller på institusjon, men var alltid en del av familien. Han kom aldri tilbake til arbeidslivet, men lagde en rekke modellskuter til venner og familie, oppkalt etter stedene han kanskje lengtet tilbake til: Hillerøy ved Kjøver, Haugesund og New York.

Peder døde i 1972, 74 år gammel, og er gravlagt ved siden av sin kone Anna. Stortinget vedtok i 1996 å gi en erstatning på 100.000 kroner til lobotomerte som fortsatt var i live. 450 søknader ble innvilget. Det har aldri blitt gitt noen offisiell unnskyldning.

Artikkelen er skrevet med samtykke fra Peders datter Mossi Svensson, som gikk bort høsten 2021.

Kilder:
 NOU 1992:25 «Utredning om lobotomi», 1992
 Joar Tranøy «I sinnsykehusets vidd», 1993
 Marte Ros Sværsten: «Menneskehjernens», 2021
 Finn Jacobson: «Herr Kunstmaleren Bendik Riis», 2011

Peder B. Pedersen var for syk til å bo hjemme etter at han ble lobotomert, men kona Anna Pedersen fulgte ham trofast opp i alle år. Her feirer ekteparet hennes 75-årsdag i 1968.

Foto: Privat

Det har aldri blitt gitt noen offisiell unnskyldning

Peder laget de fleste modellbåtene da han bodde i privat forpleining på Finøy. Han prøvde de alltid sjødyktigheten nede i fjæra. Båten tilhører Svein Nordbø.

Foto: Geir Landa

På denne dag

1984: Sovjetiske aviser skriver at det høye alkoholforbruket i landet utgjør en større trussel mot nasjonens fremtid enn fremmede makters atomvåpenarsenal. En av seks nyfødte er enten sykelige eller født med misdannelser som følge av foreldrenes alkoholkonsum. Situasjonen beskrives som den største tragedien i russisk historie de siste 1000 år.

23
desember

1818: «Stille Nacht, heilige Nacht» (på norsk «Glade jule») høres for første gang i St. Nikolaus-kirken i den østerrikske småbyen Oberndorf bei Salzburg. Melodien er skrevet av skolelæreren og organisten Franz Xaver Gruber til en tekst av presten Joseph Mohr. Historien vil ha det til at de to skriver sangen i all hast juleaftens formiddag, fordi en mus har gnagd hull på belgen i kirkeorgelet, og presten trenger en julesang som kan framføres uten orgelakkompagnement.

24
desember

1940: 70 politimenn i Kristiansand har sagt opp sine stillinger etter politiminister Jonas Lies ordre om å melde seg inn i Nasjonal Samling og bruke Hitler-hilsen. 67 nekter å trekke oppsigelsen og blir oppsagt.

336: Den første registrerte feiring av julen finner sted i Roma. Før datoen ble gjort til Jesu fødselsdag, feiret romerne sine gamle solguder denne dagen.

25
desember

1943: Det tyske slagskipet «Scharnhorst» senkes ca. 60 nautiske mil nord for Nordkapp. Bare 36 blir reddet, over 1800 mister livet.

26
desember

I perioder hvor det ikke er noen ledelse, står samfunnet stille.

Harry S. Truman, amerikansk politiker, død 26. desember 1972 (født 1884), USAs president 1945–1953.

Fortsetter side

69